

УДК 338.43:631

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-620-634](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-620-634)

Волкова Неля Василівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава, <https://orcid.org/0000-0002-8374-1546>

Михайлова Олена Сергіївна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава, <http://orcid.org/0000-0002-5920-5145>

Хоменко Марія Борисівна здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, <https://orcid.org/0009-0007-2340-922X>

Семененко Семен Андрійович здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, <https://orcid.org/0009-0005-0381-7774>

ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Анотація. Аграрне підприємництво відіграє визначальну роль у підтриманні продовольчої стабільності України та рушієм її економічного зростання. Поєднання унікальних природних ресурсів, сприятливого географічного розташування та сталого попиту на агропродукцію формує основу для розвитку внутрішнього й зовнішнього ринку. Водночас сучасні агропідприємці стикаються з низкою викликів, серед яких – воєнні дії, руйнування логістичної інфраструктури та втрата частини земельних ресурсів. Суттєвим бар'єром є й нестабільність правового середовища, що ускладнює інвестиції та довгострокове планування бізнесу. Також відчувається дефіцит фінансових ресурсів для впровадження інноваційних технологій та модернізації виробництва.

Разом з тим аграрне підприємництво відкриває нові можливості для розвитку сільських територій та створення робочих місць. Особливо перспективним є перехід від сировинної моделі до виробництва продукції з доданою вартістю, що дозволяє підвищити рентабельність бізнесу. Важливим напрямом є впровадження цифрових технологій у землеробстві та тваринництві, які підвищують ефективність використання ресурсів. Значну увагу слід приділяти розвитку органічного виробництва, яке користується попитом на ринку ЄС та інших країн. Експортна орієнтація агробізнесу вимагає підвищення якості продукції та адаптації до міжнародних стандартів. Українським підприємцям

важливо активно співпрацювати з міжнародними фінансовими інституціями та залучати грантове фінансування. Водночас розвиток кооперації між малими та середніми виробниками може зменшити витрати та підвищити конкурентоспроможність. Додатковим стимулом стає поява нових аграрних стартапів, орієнтованих на інноваційні рішення у сфері точного землеробства, біотехнологій і логістики.

Таким чином, підприємництво в аграрному секторі України має дві паралельні тенденції: наявність серйозних викликів та широких можливостей для зростання. Подолання перешкод можливе завдяки ефективній державній політиці, міжнародній співпраці та активній позиції самих підприємців. Поступальний розвиток аграрного підприємництва здатен зміцнити економічну стійкість країни, поліпшити добробут громад і забезпечити глибшу інтеграцію України у світовий економічний простір.

Ключові слова: аграрне підприємництво, бізнес, продовольча безпека, логістика, інновації, цифрові технології, органічне виробництво, інвестиції, конкурентоспроможність.

Volkova Nelia Vasylivna PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Law, Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0000-0002-8374-1546>

Mykhailova Olena Serhiivna PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Law, Poltava State Agrarian University, Poltava, <http://orcid.org/0000-0002-5920-5145>

Khomenko Mariia Borysivna Master's degree student (second level of higher education), Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0009-0007-2340-922X>

Semenenko Semen Andriiovych Master's degree student (second level of higher education), Poltava State Agrarian University, Poltava, <https://orcid.org/0009-0005-0381-7774>

ENTREPRENEURSHIP IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Abstract. Agricultural entrepreneurship is a key factor in Ukraine's food security and a driver of its economic growth. The combination of unique natural resources, favorable geographical location, and sustained demand for agricultural products forms the foundation for the development of both the domestic and external markets. At the same time, modern agribusinesses face a number of challenges, including military actions, the destruction of logistics infrastructure, and the loss of part of the land

resources. A significant barrier is the instability of the legal environment, which complicates investments and long-term business planning. There is also a noticeable shortage of financial resources for the implementation of innovative technologies and the modernization of production.

At the same time, agricultural entrepreneurship opens up new opportunities for the development of rural areas and job creation. A particularly promising direction is the shift from a raw-material-based model to the production of value-added products, which allows businesses to increase profitability. An important area is the implementation of digital technologies in crop farming and animal husbandry, which improve resource efficiency. Significant attention should be paid to the development of organic production, which is in demand in the EU market and other countries.

The export orientation of agribusiness requires improving product quality and adapting to international standards. Ukrainian entrepreneurs need to actively collaborate with international financial institutions and attract grant funding. At the same time, the development of cooperation between small and medium-sized producers can reduce costs and enhance competitiveness. An additional stimulus is the emergence of new agricultural startups focused on innovative solutions in precision farming, biotechnology, and logistics.

Thus, entrepreneurship in Ukraine's agricultural sector has two parallel trends: the presence of serious challenges and broad opportunities for growth. Overcoming obstacles is possible through effective state policy, international cooperation, and the proactive position of entrepreneurs themselves. Steady development of agricultural entrepreneurship can strengthen the country's economic resilience, improve the well-being of communities, and ensure deeper integration of Ukraine into the global economic space.

Keywords: agrarian entrepreneurship, business, food security, logistics, innovation, digital technologies, organic production, investment, competitiveness.

Постановка проблеми. Аграрний сектор завжди відігравав особливу роль у структурі української економіки. Його стратегічне значення залишається незмінним. Поєднання природних ресурсів, вигідного розташування та історично сформованих традицій господарювання забезпечує стабільність продовольчого виробництва і формує основу експортного потенціалу. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, у 2024 р. аграрії зібрали 73,6 млн тонн сільськогосподарської продукції з площі 19,5 млн га. З них майже 53,9 млн тонн припало на зернові, близько 6 млн тонн - на сою [1]. Ці цифри свідчать, що попри складні умови, галузь зберігає життєздатність і навіть демонструє ознаки відновлення.

Сільське господарство традиційно виступає важливим роботодавцем. На початок повномасштабної війни агропромисловий комплекс забезпечував роботою понад 16% працездатного населення України [2]. Проте за даними Державної служби зайнятості, у 2025 р. кількість застрахованих осіб у секторі

скоротилася приблизно на 10% [3]. Це зниження не лише відображає економічні втрати, а й свідчить про зміну структури трудових ресурсів внаслідок війни.

Актуальність теми зростає в умовах сучасних викликів. Збройна агресія РФ спричинила втрату частини сільськогосподарських угідь, руйнування логістичних шляхів, перешкоди в постачанні пального, добрив і насіння. Експортні можливості також зазнали обмежень. Крім того, тривають кліматичні зміни, що додають непередбачуваності у виробничі цикли [4].

Війна призвела до дефіциту робочої сили. Мобілізація, внутрішнє переселення, еміграція - усе це зменшило кількість працівників у сільському господарстві. У таких умовах підприємництво стає не лише економічним інструментом, а й способом виживання. Воно відкриває можливості адаптації, підтримує зайнятість, формує нові підходи до виробництва і збуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підприємництво в аграрному секторі України привертає увагу численних науковців, які досліджують ефективність і перспективи розвитку цієї галузі. Для забезпечення продовольчої безпеки важливу роль відіграють фермерські господарства, малий і середній агробізнес. Дослідження показують, що підприємці здатні швидше адаптуватися до раптових змін, впроваджувати інновації та підвищувати якість продукції. Важливими аспектами розвитку є технологічна модернізація, пристосування до кліматичних змін і розвиток органічного виробництва, що дозволяє не тільки забезпечити внутрішній попит, але й виходити на зовнішні ринки. Це підтверджується працями таких науковців, як Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк, Р. О. Мірошник, які розглядають різні аспекти підприємництва в аграрному секторі та можливості його адаптації до нових умов.

Крім того, актуальними є роботи щодо кооперації в аграрному секторі та розвитку інституціональних структур, які підтримують малий та середній бізнес у агропромисловому комплексі. Вагомий внесок у розробку теоретичних та практичних аспектів розвитку аграрного підприємництва зробили дослідники: І. А. Коновал, В. В. Липчук, Л. Г. Капранова, які підкреслюють важливість підтримки на рівні держави та міжнародних фінансових інституцій. Огляд сучасних досліджень свідчить про те, що розвиток підприємництва в аграрному секторі є ключовим фактором для стабільності національної економіки, що потребує належної уваги до підтримки інновацій, екологічних ініціатив та розвитку відповідних інфраструктурних елементів.

Постановка завдання. Метою дослідження є комплексний аналіз сучасного стану, викликів та перспектив розвитку підприємництва в аграрному секторі України в умовах економічної нестабільності та геополітичних змін, а також формування рекомендацій щодо підвищення його ефективності та конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий сектор України посідає особливе місце в структурі національної економіки. Він формує близько п'ятої частини валового внутрішнього продукту країни. Із цієї частки майже 11%

припадає на сільськогосподарське виробництво, ще приблизно 9% забезпечує переробна промисловість [5]. Це співвідношення демонструє не просто статистичну пропорцію, а глибоку взаємозалежність між первинним виробництвом і переробною галуззю, що утворюють цілісний економічний комплекс.

У 2024 р. Україна експортувала аграрну продукцію на суму 24,5 млрд дол. США, що близько 59 % від загального експорту держави. За цей період за кордон було поставлено понад 78 млн тонн продукції [6]. Подібна динаміка збереглася і в 2025 р. У березні експорт аграрної продукції становив 2,1 млрд дол., тоді як загальний обсяг експорту країни досяг 3,6 млрд, тобто близько 58% [7].

Водночас загальний торговельний баланс країни залишається від'ємним. Як видно з рис. 1, упродовж 2016 – 2025 рр. сальдо зовнішньої торгівлі поступово поглиблювалося. Після періоду відносної стабільності у 2017 – 2020 рр почалося помітне зниження, яке посилилося після 2022 р. У 2025 році дефіцит досяг майже 4 млрд доларів США. Це свідчить, що навіть значні обсяги аграрного експорту не компенсують імпортової залежності, особливо у сфері енергоносіїв і промислових товарів.

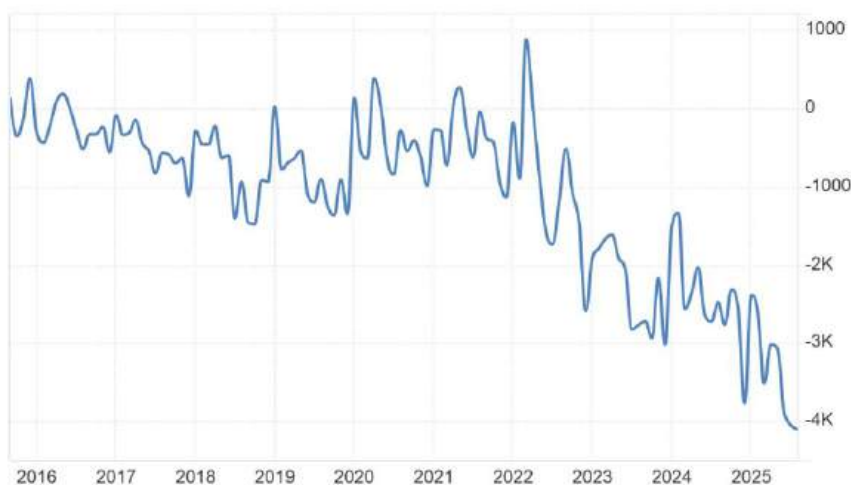

Рис. 1. Баланс зовнішньої торгівлі України, млн дол. США (2016–2025) [8]

У першому півріччі 2025 року частка аграрного експорту в загальному експорті збереглася на рівні близько 57 % [9]. Цей показник демонструє стабільність сектору, але водночас відображає й структурну обмеженість економіки. Україна значною мірою спирається на аграрну продукцію, і така концентрація створює ризики при коливаннях зовнішніх ринків. У цьому сенсі аграрний сектор виступає як основа економічної стійкості, але й як потенційна вразливість.

У серпні 2025 р. в Україні було зафіксовано дефіцит торговельного балансу у 4101,5 млн дол. США. Це один із найнижчих показників за всю історію спостережень. Середнє значення торговельного балансу з 2001 по 2025 р. становило - 763,23 млн дол. У березні 2022 р. баланс сягнув максимуму 880,7

млн, але вже за три роки ситуація обернулася на протилежну. Нинішній рівень дефіциту фіксує крайній пункт коливань, що може свідчити про структурні напруження в експортно- імпортній системі.

Показники доданої вартості та інвестицій залишаються складними для однозначної оцінки. У 2024 р. товарообіг аграрної та продовольчої продукції становив 32,2 млрд дол. США, з яких 24,5 млрд припадало на експорт [10]. Це свідчить про збереження експортоорієнтованої моделі, проте не гарантує розширення переробної бази. Агropереробна галузь є ключовою у створенні доданої вартості, але дані щодо інвестицій та зайнятості залишаються фрагментарними. Частина інформації втрачено або не оновлено після початку війни, тому статистика має обмежену репрезентативність.

Динаміка зайнятості в агропромисловості демонструє поступову трансформацію. За останні вісім років кількість найманих працівників скоротилася приблизно на чверть. Якщо у 2010 р. у секторі працювало 690,5 тис осіб, то у 2018 році вже 516 тис [11]. Після 2022 р. ситуація ускладнилася через бойові дії, втрату частини виробничих потужностей і міграцію робочої сили. Ці процеси розірвали звичні виробничі зв'язки, що потребує глибшого аналізу для оцінки реального стану зайнятості.

Умови торгівлі в Україні в липні 2025 р. знизилися до 103,3 в.п. проти 106,2 у червні. Середній рівень за період із 2013 по 2025 р. становив 97,64 п. У червні 2021 р. цей показник досяг максимуму 131,3, а вже у вересні 2022 р. опустився до мінімуму 69,2 [12]. Як видно з динаміки на рис. 2, показники умов торгівлі мають виражений хвилеподібний характер.

Рис. 2. Динаміка умов торгівлі України, 2020–2025 рр. [13]

Після різкого падіння у 2022 р. спостерігається поступове відновлення, яке тривало до середини 2025 р. Проте в другій половині року знову видно тенденцію до зниження. Це може вказувати на повторне погіршення співвідношення цін експорту й імпорту, а також на нестійкість зовнішньоекономічної кон'юнктури.

Аграрний сектор України у 2025 році перебуває в стані динамічних змін. Його розвиток визначають кілька провідних тенденцій, що охоплюють економічні, технологічні та соціальні аспекти. Це не просто оновлення галузі, а поступове формування нової логіки функціонування. У таблиці 1 подано узагальнення основних напрямів аграрного підприємництва на цей рік.

Проблеми логістики та доступу до ринків збуту є однією з ключових перепон для розвитку аграрного підприємництва в Україні. Війна радикально змінила ситуацію з морськими перевезеннями. Блокада Чорноморських портів фактично закрила можливості для експорту зерна та іншої сільськогосподарської продукції. Тому підприємствам довелося шукати альтернативні маршрути через сусідні країни. Це, в свою чергу, значно збільшило витрати на транспортування і збільшило час доставки. Одночасно зростання цін на паливо та на послуги страхування вантажів ще більше погіршило фінансове становище компаній.

Не менш важливим є й внутрішній аспект логістики. Зруйновані дороги, мости і залізничні вузли на сході та півдні країни значно ускладнюють доставку продукції. Проблеми з транспортуванням призводять до затримок у реалізації товарів, що, особливо для швидкопсувних продуктів, як молоко, овочі чи фрукти, може спричиняти великі втрати. Товар часто не встигає дійти до споживача у належному стані, що в свою чергу знижує довіру до українських постачальників на міжнародних ринках.

Таблиця 1

Основні тенденції аграрного підприємництва в Україні (2025 рік)

Напрямок	Опис ситуації	Аналітичні дані
Інвестиційна активність	Зростання інтересу до аграрного бізнесу, нові джерела фінансування	Зростання інвестицій у агросектор 2025 р.; залучення іноземних та українських інвесторів, аграрні облігації [14]
Технологічна модернізація	Впровадження IoT, AI, робототехніки; точне землеробство	Підвищення ефективності виробництва та оптимізація ресурсів [14]
Адаптація до кліматичних змін	Використання нових технологій та зміна структури виробництва	Аномальні температури та погодні катаклізми впливають на врожайність [15]
Агропереробка та вертикальні ферми	Зменшення залежності від погодних умов, стабільне постачання продуктів	Розвиток агропереробки для створення доданої вартості [14]
Земельна реформа та організація виробництва	Відкриття ринку землі, концентрація земель у великих агровиробників	Понад 254 тис. угод купівлі-продажу земель за 3 роки [16]
Жіноче підприємництво	Активна участь жінок у агробізнесі, міжнародні програми	Диверсифікація бізнесу, розвиток сільських територій [17]

Напрямок	Опис ситуації	Аналітичні дані
Втрати через війну	Руйнування підприємств, пошкоджена техніка та склади	Понад 1 261 підприємств пошкоджено/знищено; збитки понад \$80 млрд
Зниження виробництва	Сільськогосподарська продукція знизилась через окупацію та складні умови	Зниження на 8,4%: рослинництво -9,7%, тваринництво -4,9% [16]
Експорт агропродукції	Проблеми логістики через блокаду портів	\$11,3 млрд у першому півріччі 2025 р. (57% від загального експорту); серпень – зниження на 7,02%
Економічна криза	Інфляція, девальвація, зниження попиту	Інфляція 2025 р. - 20%
Дефіцит робочої сили	Відтік працівників через війну	Зменшення чисельності застрахованих осіб у с/г на 10%
Інвестиційна активність під впливом війни	Зменшення іноземних інвестицій та капітальних витрат	Впливає на модернізацію та розвиток інфраструктури

Крім того, нестабільність валютних курсів і побоювання міжнародних партнерів щодо ризиків поставок створюють додаткові складнощі для укладання і виконання експортних контрактів. Враховуючи всі ці труднощі, аграрії активно використовують цифрові платформи для моніторингу своїх вантажів і пошуку нових ринків збуту. Цифровізація, без сумніву, є важливим кроком у адаптації до нових умов.

Один із шляхів мінімізації залежності від зовнішнього експорту - розвиток локальної переробки продукції. Це дозволяє зберегти додану вартість всередині країни та забезпечити більшу стабільність для виробників. Проте навіть при використанні всіх цих інструментів, вирішення зазначених проблем потребує комплексної державної підтримки, а також значних інвестицій у транспортну інфраструктуру.

Аграрний сектор України традиційно орієнтований на експорт. Така специфіка створює сильну залежність від ефективної логістики й стабільного доступу до ринків. Попри численні зусилля, проблеми з перевезенням залишаються одними з основних бар'єрів на шляху до стабільного функціонування аграрного бізнесу та розвитку підприємництва в Україні. Пошук ефективних рішень цієї проблеми потребує не лише державної підтримки, а й інвестицій у транспортну інфраструктуру. Важливе значення має також міжнародна співпраця. У той же час, забезпечення належної логістики потребує часу і коштів, що в умовах економічної нестабільності ставить під питання швидкість вирішення цих проблем.

Ще однією ключовою перепоною для аграрного підприємництва є нестача фінансових ресурсів. Малі та середні сільгоспідприємства часто не мають доступу до необхідних кредитних інструментів через високі процентні ставки, бюрократичні складнощі або ж відсутність належної кредитної історії.

Це суттєво обмежує їх можливості щодо модернізації виробництва, впровадження нових технологій чи навіть простого розширення бізнесу. І хоча уряд планує виділення коштів на підтримку аграрного сектору у 2025 році, обсяг цих коштів не може покрити навіть частину потреб галузі. Наприклад, фінансова допомога сільгоспвиробникам на рівні 1,205 млрд грн виглядає незначною на фоні масштабу проблем [18].

Війна ще більше поглибила фінансову кризу в аграрному секторі. Знищення інфраструктури, зменшення виробничих потужностей та відтік капіталу суттєво вплинули на фінансову стабільність підприємств [19]. І хоча державні органи не залишають без уваги аграрний сектор, невизначеність політичної та економічної ситуації, високі ризики та слабкий захист інвестицій є серйозними перепонами для потенційних інвесторів. Це веде до скорочення прямих іноземних інвестицій та сповільнення розвитку агробізнесу.

Для вирішення цієї проблеми потрібно не тільки збільшити фінансування, а й вдосконалити правову та регуляторну базу. Особливу увагу слід приділити полегшенню доступу до фінансових ресурсів для малих та середніх підприємств. Важливо створити сприятливий інвестиційний клімат, розвивати інфраструктуру і логістику. Якщо ці завдання будуть вирішені комплексно, це дозволить забезпечити сталий розвиток аграрного сектору і підвищити його конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Правові та регуляторні бар'єри є однією з ключових проблем для розвитку аграрного підприємництва в Україні. Система законодавства та нормативних актів часто змінюється, що створює невизначеність для бізнесу. До прикладу, питання оформлення земельних угідь, прав власності на земельні ділянки, податкових пільг та підтримки агровиробників залишається складним для багатьох підприємців. Ринок землі, відкритий у 2021 році, хоч і створив нові можливості, водночас вимагає чітких регулювань. Без цього угоди можуть бути непрозорими, а земля зосереджуватиметься в руках кількох великих гравців.

Крім того, підприємці стикаються з бюрократичними процедурами для реєстрації підприємств, отримання дозволів на використання природних ресурсів, сертифікації продукції, особливо при виході на міжнародні ринки. Часті зміни в податковому та митному законодавстві ускладнюють планування фінансової діяльності та інвестицій. Відсутність чітких правил і прозорих механізмів контролю з боку державних органів збільшує ризики для малих та середніх аграрних підприємств.

Регуляторні бар'єри також стосуються обмежень на застосування певних технологій та засобів захисту рослин, стандартів безпеки продукції та відповідності вимогам міжнародних ринків. Це часто призводить до додаткових витрат на адаптацію виробництва, сертифікацію та юридичний супровід угод.

Таким чином, правові та регуляторні обмеження значно впливають на ефективність аграрного підприємництва, стримуючи його розвиток і конкурентоспроможність на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Дефіцит кваліфікованої робочої сили є однією з найбільших проблем аграрного сектору України, особливо в умовах війни та економічної нестабільності. За даними дослідження, проведеного компанією Pro-Consulting у грудні 2024 року, 64% аграрних підприємств повідомили про нестачу робочих рук, що суттєво ускладнює їхню діяльність [20]. Такий стан пояснюється сукупністю економічних і соціальних факторів: по-перше, мобілізація значної частини працездатного чоловічого населення призвела до серйозного відтоку кадрів з аграрного сектору; по-друге, війна спричинила міграцію як всередині країни, так і за її межі, що ще більше ускладнило ситуацію з кадрами; третім чинником є урбанізація та відтік молоді з сільських територій, що зменшило кількість потенційних працівників на селі [21].

Особливо гостро відчувається дефіцит кваліфікованих фахівців, таких як агрономи, трактористи, оператори сільськогосподарської техніки та інженери. Ці професії є критично важливими для ефективного функціонування аграрного виробництва, однак їхній брак обмежує можливості галузі щодо впровадження новітніх технологій та підвищення продуктивності.

Відсутність достатньої кількості фахівців негативно впливає і на конкурентоспроможність українського аграрного сектору на міжнародних ринках. Якщо ситуація з дефіцитом робочої сили не зміниться, то це може призвести до втрати місць на світових ринках та зниження обсягів експорту.

Тому для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати програми професійного навчання, залучати молодь до аграрної сфери та створювати сприятливі умови для працівників у сільських районах.

Аграрне підприємництво в Україні має великий потенціал для розвитку, проте його майбутнє визначатиметься поєднанням внутрішніх і зовнішніх факторів. Це і економічна стабільність, і доступ до фінансів, і технологічне оновлення, і політична ситуація. Прогнозування розвитку галузі на найближчі 5–10 років передбачає кілька можливих сценаріїв, кожен з яких передбачає певні ризики та перспективи для аграрного бізнесу (табл. 2).

Як бачимо, майбутнє аграрного підприємництва в Україні буде значною мірою залежати від здатності держави та бізнесу адаптуватися до нових викликів, впроваджувати інноваційні технології та ефективно використовувати доступні ресурси. Реалізація позитивних сценаріїв може привести до значного підвищення продуктивності, розвитку експорту та забезпечення сталого розвитку аграрного сектора в умовах глобальної конкуренції.

Таблиця 2

Сценаріїв, перспективи та ризики для аграрного бізнесу

Сценарій	Ключові характеристики	Очікувані результати
Оптимістичний	Активна державна підтримка, залучення інвестицій, впровадження сучасних технологій, розвиток логістики	Зростання виробництва на 10–15% щороку, підвищення частки аграрного сектору у ВВП

Сценарій	Ключові характеристики	Очікувані результати
Базовий	Мінімальні фінансові стимули, часткова модернізація, стабільний експорт на традиційні ринки	Повільне, але стабільне зростання, обмежена продуктивність
Песимістичний	Війна, економічна нестабільність, відтік інвестицій, дефіцит кадрів	Зниження виробництва, втрата конкурентоспроможності та ринків збуту
Технологічно-інноваційний	Впровадження біотехнологій, автоматизація, цифрові платформи	Значне підвищення продуктивності, зниження витрат, збільшення доходів
Соціально-екологічний	Орієнтація на органічне виробництво, збереження ґрунтів, розвиток місцевих громад	Доступ до преміальних ринків, підвищення конкурентоспроможності через сертифікацію та брендування

Україна традиційно займає важливу позицію серед світових експортерів зернових, олійних культур та продуктів харчування, що визначає її стратегічну роль у глобальній аграрній торгівлі [22]. До початку повномасштабної війни країна була одним з найбільших у світі експортерів соняшникової олії, ячменю, ріпаку, кукурудзи та пшениці [23]. Але з початком військової агресії ситуація змінилася. З'явилися нові виклики для логістики, але водночас відкрилися нові можливості для перенаправлення товаропотоків на інші ринки. Україна змушена шукати альтернативні маршрути експорту, зокрема через ЄС, Азію та Африку. Це підтверджується статистикою експорту аграрної продукції за перше півріччя 2025 року, коли обсяг експорту склав близько \$11,3 млрд, що становить близько 57 % від загального експорту країни [24].

Географічна структура експорту свідчить, що основні споживачі агропродукції України - країни Європейського Союзу, Азії та Африки. Вони разом формують близько 92 % вартості агроекспорту за цей період [25]. Це наочно демонструє зміну напрямків торгівлі та адаптацію українських виробників до нових реалій війни. Зокрема, ЄС став важливим партнером для України, що видно з підвищення обсягів експорту до цього ринку. У 2024 році Україна експортувала аграрну продукцію на суму близько €13 млрд, що на 11 % більше, ніж у 2023 році. Основними категоріями товарів стали зернові, олійні культури, продукти переробки та олії. Це свідчить не лише про зростання обсягів, а й про диверсифікацію агропродукції у зовнішній торгівлі [26].

Проте існують і суттєві виклики. Перехід на більш жорсткі умови торгівлі з ЄС, а також поступове завершення пільг або їх перегляд, можуть зменшити конкурентні переваги для українських виробників [27]. Не зважаючи на це, одним із важливих аспектів інтеграції є відповідність міжнародним стандартам якості, екологічним та фітосанітарним вимогам. Це стає все більш критичним для експорту до ЄС, Азії та інших ринків. Потреба в сертифікації, контролі якості та сталому виробництві зростає, і українські виробники повинні адаптуватися до

цих вимог [28]. Водночас Україна активно розвиває аграрні кластери - регіони спеціалізованого виробництва зернових та олійних культур. Це сприяє концентрації виробництва, що дозволяє знизити транзакційні витрати на постачання продукції на зовнішні ринки [29].

Висновки. Аграрне підприємництво в Україні сьогодні стикається з серйозними викликами. Воєнні дії залишили наслідки у вигляді зруйнованої інфраструктури, ускладненої логістики та обмеженого доступу до зовнішніх ринків. Залучати інвестиції стає все важче через високі ставки та нестабільність фінансів. Відсутність капіталу лишається однією з головних перепон для розвитку бізнесу. Плюс, дефіцит кваліфікованих кадрів уповільнює впровадження нових технологій і підвищення ефективності виробництва. Пошук рішень потребує часу, ресурсів і, водночас, чимало залежить від державної підтримки та міжнародної співпраці.

Попри це, аграрний сектор має великі можливості. Родючі землі, сприятливий клімат і сильні позиції на світових ринках зернових і олійних культур дають потенціал для відновлення. Зростаючий попит на продовольство, інтерес до органічного виробництва та «зелених» технологій відкривають нові ніші для підприємців. Міжнародні гранти, участь у програмах відбудови та євроінтеграція можуть пришвидшити модернізацію сектору. Аграрне підприємництво формує значну частину ВВП, створює робочі місця у сільській місцевості і стимулює соціальну інфраструктуру. Використання точного землеробства, цифрових платформ та ресурсозберігаючих технологій підвищує ефективність і конкурентоспроможність, водночас зменшуючи вплив на довкілля. Розвиток бізнесу у цій сфері не лише зміцнює економіку, а й відкриває шлях до стійкої інтеграції України у європейський економічний простір.

Література

1. НІСС. Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2024 році. URL: <https://niss.gov.ua> (дата звернення: 11.10.2025)
2. 7eminar. Уряд затвердив Стратегію розвитку сільського господарства до 2030 року. URL: <https://7eminar> (дата звернення: 10.10.2025)
3. AgroReview. Число офіційно працевлаштованих українців зменшилося майже на 10% у 2025 році. URL: <https://AgroReview> (дата звернення: 10.10.2025)
4. НІСС. Агресія РФ проти України як загроза глобальній продовольчій безпеці. URL: <https://niss.gov.ua+2niss.gov.ua+2> (дата звернення: 10.10.2025)
5. AgroPolit. Агросектор забезпечує 20% ВВП, – міністр. URL: <https://agropolit.com> (дата звернення: 11.10.2025)
6. Комітет з питань аграрної та земельної політики. У 2024 році аграрна продукція склала 59% в загальному експорті. URL: <https://komagropolit.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2025)
7. Верховна Рада України. Експорт української агропродукції у березні досяг 2,1 млрд доларів США. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/260840.html (дата звернення: 11.10.2025)
8. Державна служба статистики України / Trading Economics. Торговий баланс України. URL: <https://is.gd/r1hxUr> (дата звернення: 11.10.2025)

9. Diia Business. Зовнішня торгівля України у I півріччі 2025 року. URL: <https://business.diia.gov.ua> (дата звернення: 11.10.2025)
10. Agravery. Агроекспорт України у 2024 році склав 60% у загальному обсязі зовнішньої торгівлі. URL: <https://is.gd/xhiDWw> (дата звернення: 12.10.2025)
11. ProAgro. Кількість зайнятих в АПК України за останні вісім років скоротилася на 25%. URL: <https://is.gd/aG1FKi> (дата звернення: 12.10.2025)
12. Trading Economics. Умови торгівлі в Україні. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/terms-of-trade> (дата звернення: 20.10.2025)
13. Trading Economics. Україна: торгові умови. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/terms-of-trade> (дата звернення: 11.10.2025)
14. Zastup. Інвестиції в аграрний сектор України: тенденції 2025 року та нові горизонти для бізнесу. URL: <https://Zastup-agronovini/> (дата звернення: 12.10.2025)
15. І.О. Вплив кліматичних змін на аграрний сектор України. URL: <https://is.gd/uejjdI> (дата звернення: 11.10.2025)
16. BDO. Агрореформа в Україні - етапи і тенденції її розвитку. URL: <https://is.gd/tX2xXQ> (дата звернення: 12.10.2025)
17. НУБіП. Підтримка жінок, які займаються підприємницькою діяльністю – відповідь на сучасні виклики в аграрній сфері. URL: <https://hub.kyivstar.ua> (дата звернення: 12.10.2025)
18. FinPuls. Агропідтримка як фундамент національної безпеки та міжнародного зростання. URL: <https://finpuls.com> (дата звернення: 10.10.2025)
19. Німецько- український агрополітичний діалог. URL: agd-ukraine.de (дата звернення: 11.10.2025)
20. Pro-Consulting. Вплив війни на аграрні ринки України – дефіцит робочої сили 64% (листопад 2024). URL: <https://pro-consulting.ua> (дата звернення: 12.10.2025)
21. Liga.net. Майже 39% агрокомпаній України скаржаться на дефіцит кадрів. Причина в мобілізації. URL: <https://LIGA.net> (дата звернення: 12.10.2025)
22. AgroReview. Україна увійшла до десятки лідерів світового виробництва пшениці у 2024 році. URL: <https://is.gd/BEKTNY> (дата звернення: 12.10.2025)
23. UGA. Україна стала одним з лідерів в світовому аграрному експорті. URL: <https://is.gd/yK0lwB> (дата звернення: 12.10.2025)
24. Верховна Рада України. Український агроекспорт склав понад \$11 мільярдів за півроку. URL: <https://rada.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2025)
25. Interfax Ukraine. Аграрна торгівля Україна- ЄС: факти для чесного діалогу. URL: <https://Interfax-Ukraine> (дата звернення: 12.10.2025)
26. Reuters. Ukraine plans to boost food processing as preferential EU trade ends. URL: <https://Reuters> (дата звернення: 12.10.2025)
27. Ukraine's Rise in Grain and Sunflower Seed Market Share Limited by Ongoing War. URL: <https://ers.usda.gov+1> (дата звернення: 12.10.2025)
28. CES. How can Ukraine integrate agriculture into the EU internal market? URL: <https://is.gd/Jfh4IH> <https://is.gd/Jfh4IH> (дата звернення: 12.10.2025)
29. MDPI. Sustainability. URL: <https://www.mdpi.com> (дата звернення: 12.10.2025)

References

1. NISS (2025) Pidsumky funktsionuvannia ahrarynoho sektoru Ukrainy u 2024 rotsi [Results of the functioning of the agricultural sector of Ukraine in 2024]. URL: <https://niss.gov.ua> (accessed 11.10.2025) [in Ukraine]
2. 7eminar (2025) Uriad zatverdyl Stratehiiu rozvytku silskoho hospodarstva do 2030 roku [The government approved the Strategy for Agricultural Development until 2030]. URL: <https://7eminar> (accessed 10.10.2025) [in Ukraine]

3. AgroReview (2025) Chyslo ofitsiino pratsevashtovanykh ukraintsv zmenshylosia maizhe na 10% u 2025 rotsi [The number of officially employed Ukrainians decreased by almost 10% in 2025]. URL: [https:// AgroReview](https://AgroReview) (accessed 10.10.2025) [in Ukraine]
4. NISS (2024) Ahresiia RF proty Ukrainy yak zahroza hlobalnii prodovolchii bezpetsi [Russian aggression against Ukraine as a threat to global food security]. URL: [niss.gov.ua +2niss.gov.ua+2](https://niss.gov.ua+2niss.gov.ua+2) (accessed 10.10.2025) [in Ukraine]
5. AgroPolit (2025) Ahrosektor zabezpechuie 20% VVP – ministr [The agricultural sector provides 20% of GDP – Minister]. URL: agropolit.com (accessed 11.10.2025) [in Ukraine]
6. Komitet z pytan ahrarynoi ta zemelnoi polityky (2024) U 2024 rotsi aharna produktsiia sklala 59% v zahalnomu eksporti [In 2024, agricultural products accounted for 59% of total exports]. URL: [https:// komagropolit.rada.gov.ua](https://komagropolit.rada.gov.ua) (accessed 10.10.2025) [in Ukraine]
7. Verkhovna Rada Ukrainy (2024) Eksport ukraïnskoi ahroproduksii u berezni dosiah 2,1 mlrd dolariv SShA [Ukrainian agro exports reached USD 2.1 billion in March]. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/260840.html (accessed 11.10.2025) [in Ukraine]
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy / Trading Economics (2025) Torhovy balans Ukrainy [Ukraine trade balance]. URL: <https://is.gd/r1hxUr> (accessed 11.10.2025) [in Ukraine]
9. Diia Business (2025) Zovnishnia torhivlia Ukrainy u I pivrichchi 2025 roku [Foreign trade of Ukraine in the first half of 2025]. URL: <https://business.diia.gov.ua> (accessed 11.10.2025) [in Ukraine]
10. Agravery (2025) Ahroeksport Ukrainy u 2024 rotsi sklav 60% u zahalnomu obsiazi zovnishnoi torhivli [Ukraine's agro exports in 2024 accounted for 60% of total foreign trade]. URL: <https://is.gd/xhiDWw> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
11. ProAgro (2025) Kilkist zaiiatykh v APK Ukrainy za ostanni visim rokiv skorytylasia na 25% [The number of people employed in Ukraine's agro- industrial complex decreased by 25% in the last eight years]. URL: is.gd/aG1FKi (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
12. Trading Economics (2025) Umovy torhivli v Ukraini [Trade conditions in Ukraine]. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/terms-of-trade> (accessed 20.10.2025) [in Ukraine]
13. Trading Economics (2025) Ukraina: torhovi umovy [Ukraine: Trade Conditions]. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/terms-of-trade> (accessed 11.10.2025) [in Ukraine]
14. Zastup (2025) Investytsii v ahraryni sektor Ukrainy: tendentsii 2025 roku ta novi horizonty dlia biznesu [Investments in the agricultural sector of Ukraine: trends in 2025 and new horizons for business]. URL: <https://Zastup-агроновини> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
15. I.O. (2025) Vplyv klimatychnykh zmin na ahraryni sektor Ukrainy [Impact of climate change on the agricultural sector of Ukraine]. URL: <https://is.gd/uejjdI> (accessed 11.10.2025)
16. BDO (2025) Ahroreforma v Ukraini – etapy i tendentsii yii rozvytku [Agricultural reform in Ukraine – stages and trends of its development]. URL: <https://is.gd/tX2xXQ> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
17. NUBiP (2025) Pidtrymka zhynok, yaki zaimaiutsia pidpriumnytskoiu diialnistiu – vidpovid na suchasni vyklyky v ahraryni sfier [Support for women engaged in entrepreneurship – a response to modern challenges in the agricultural sector]. URL: <https://hub.kyivstar.ua> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
18. FinPuls (2025) Ahropidtrymka yak fundament natsionalnoi bezpeky ta mizhnarodnoho zrostannia [Agro support as the foundation of national security and international growth]. URL: [https:// finpuls.com](https://finpuls.com) (accessed 10.10.2025) [in Ukraine]
19. Nimecko- ukraïnskyi ahropolitychnyi dialoh (2025) URL: <https://apd-ukraine.de> (accessed 11.10.2025) [in Ukraine]
20. Pro- Consulting (2025) Vplyv viiny na ahraryni rynky Ukrainy – defitsyt robotchoi syly 64% (lystopad 2024) [Impact of the war on the agricultural markets of Ukraine – labor force shortage of 64% (November 2024)]. URL: [https:// pro-consulting.ua](https://pro-consulting.ua) (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]

21. Liga.net (2025) Maizhe 39% ahrokompanii Ukrainy skarzhasia na defitsyt kadriv. Prychyna v mobilizatsii [Almost 39% of Ukrainian agro companies complain about a shortage of personnel. The reason is mobilization]. URL: <https://LIGA.net> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
22. AgroReview (2025) Ukraina uvishla do desiatky lideriv svitovoho vyrobnytstva pshenytsi u 2024 rotsi [Ukraine entered the top ten global wheat producers in 2024]. URL: <https://is.gd/BEKTNY> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
23. UGA (2025) Ukraina stala odnym z lideriv v svitovomu ahrarnomu eksporto [Ukraine became one of the leaders in global agricultural exports]. URL: <https://is.gd/yKo1wB> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
24. Verkhovna Rada Ukrainy (2025) Ukrainskyi ahroeksport sklav ponad 11 milliardiv dollariv za pivroku [Ukrainian agro export totaled over \$11 billion in the first half of the year]. URL: <https://rada.gov.ua> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
25. Interfax Ukraine (2025) Ahrarna torhivlia Ukraina- YES: fakty dlia chesnoho dialohu [Agricultural trade Ukraine- EU: facts for an honest dialogue]. URL: <https://Interfax-Ukraine> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
26. Reuters (2025) Ukraina planuie posylenie pererobky hruboi produktsii, oskilky perevahy u torgivli z YES skhodyat [Ukraine plans to boost food processing as preferential EU trade ends]. URL: <https://Reuters> (accessed 12.10.2025) [in UK]
27. USDA (2025) Ukraine's Rise in Grain and Sunflower Seed Market Share Limited by Ongoing War. URL: <https://ers.usda.gov+1> (accessed 12.10.2025) [in USA]
28. CES (2025) How can Ukraine integrate agriculture into the EU internal market? URL: <https://is.gd/Jfh4IH> (accessed 12.10.2025) [in Ukraine]
29. MDPI (2025) Sustainability. URL: <https://www.mdpi.com> (accessed 12.10.2025) [in Switzerland]